

Mit szült az Immaculata?

A katolikus egyházat ez idő szerint rázkódtató s tán szakadással fenyegető mozgalmak szálai végzetszerűleg fűződnek a december 8-ki új ünnephez, mely Mária szeplőtelen fogantatása dicsőítéseül lön felállítva azon férfiak által, a kikre emez időtlen végzésök tekintetéből méltán alkalmazhatni a régi jelmondást: „Sok csudálatos szentje van Istennek!“ E látszólag újabb diadal napja idő folytán mind inkább fokozódó sok bajnak, meghasonlásnak és gyásznak lön kútfejévé. IX. Pius végzetes egy jellem, a melynek alapvonását rajongás és babona képzi. Őnála mély gyökeret vert ama meggyőződés, hogy minden céljai, törekvései és cselekedetei Szűz Mária közvetlen ihletése alatt állnak, s ebből magyarázható az az egész bálványozásig menő hódolat, melyben a szent anya a jelenlegi pápa uralkodása alatt részesült. Ebből magyarázható a jézsuita-rendnek IX. Piusra gyakorlott nagy befolyása is, minthogy Loyola fainak köztudat szerint mindig egyik főtörekvésök volt a Mária-cultus kiváló ápolása által a nőnem vonzalmát maguk részére biztosítani. E tulságos felmagasztaltatása Máriának a római egyházban alkalmul szolgált a higgadtabb hívőket méltán bosszantó kihágásokra a tanban és istenitiszteletben, s e túlhajtások tekintetéből éppen nem csodálhatni ama különben igazolatlan szemrehányást is, mely szerint némelyek olykor katolikus bálványimádást emlegetnek, a midőn szemlélik a köznép üzelmét a tisztán-katolikus vidékeken, kiváltképen az alpi tartományok elzárt völgyeiben, aztán Olasz-Spanyolországban sat. Mind e helyeken nyilván fölébe kerekedett Krisztusnak a szűz anya.

Ez a Mária-cultus egyik gonosz gyümölcse. Azonban ennek még más, meszszebbreható következményei is valának a pápaságra nézve. 1854. december 8-ka volt a nap, midőn IX. Pius incselgő sugalmaknak engedve, egy végzést monda ki, melynek erejénél fogva minden katolikusnak az örök üdvesség elvesztése alatt hinnie kell azt, hogy szűz Mária minden időben szeplőtelen és bűn nélküli volt, mi által ama hitczikk lön felállítva, a melyről (egy hi-

res katolikus egyházi jogtanár kifejezése szerint) „tiszteséges társaságban nem lehet beszélni.“ A katolikus világ kegyes érzelmekkel fogadá e hitcikket. A műveltebb rész gúnyt üzött belőle, a vakon hívó vagy római érzületű rész pedig elfogadta, s főleg a püspökök nem késték önkéntes engedelmességüket följelenteni Rómába. Mindenütt, Magyarországon szintén, napokon át pompás egyházi ünnepélyeket tartottak a dogmatizált „Mária szeplőtelen fogantatása“ tiszteletére. Az ellenmondó lelkészeket pedig exkommunikálták, mint ez több némethoni lelkészen már akkor megtörtént. Mert a szent atya eme művében nemcsak önkényü ujitást, katolikus tanok elferditését látták, hanem az első kísérletet is arra nézve, hogy a pápai mindenhatóság a hitet illetőleg is érvényre emeltessék. Eddigelé szilárd elvül volt elfogadva az egyházban, hogy hittani kérdéseket, viszályokat csakis conciliumokon közös tanácskozás után lehet kiegyenliteni. Pius pápa elég merész volt szakítani ezzel az egyházi elvvel: kikérdezte egyenként a világon szétszórt püspököket, összegyűjtötte a bejött feleleteket s e papir concilium után kihirdette az új dogmát. Az engedelmesség gyermekei: püspökök és hívők békével türvén az ó-egyházi szabály illetén felfogatását, az a pápának vagyis tanácsadónak világos ujjmutatásul szolgált arra nézve, hogy a megkezdett uton szabadon léphetnek tovább meg tovább.

Az 1854 utáni években mindinkább meggyőződött a római udvar a püspökök s a világi kormányok szolgálatkészsége felől, az utóbbiak, kivált a „vörös rém“ s a „népek szabadsága“ miatti félszből igen szivesen látták a feszesebb római központosítást. A püspökök pedig ismételten Rómába lőnek rendelve, hol kellő útastítást vettek az ultramontanismusban s versenyeztek a byzantinismusban. E példás hűség béreül elhalmozták az egyszerű apostolok utódait tisztességgel, dicsőséggel; megtették őket pápai házi praelatusokká, trón körül állókká, római polgárokká sat. Ily módon a magas püspöki méltóság, mely egyházilag m a g a s a b b a n áll magánál a pápaságnál, lassanként háttérbe vonult: a püspökök nem érezték magukat egyebeknek mint pápai megbizottaknak, az „Isten helytartója“ képviselőinek.

Most egy új lépésre száná el magát a pápa: kiadta 1864 dec. 8-kai encyklikáját s a mellékelt syllabust, melyben IX. Pius „korunk veszedelmes tévelyeit és véleményeit“ 80 tételben névszerint felemlíti s megátkozza. Tudva van, miként e „veszedelmes tévelyek“-

nek nagy része oly tárgyakat illet, a melyek nyilván nem tartoznak a hit körébe; sőt azok közül többek azon elvek, mikén a modern társadalom, államélet, műveltség és tudomány alapszanak. A pápa ily „maganevezte veszedelmes tévelyeket“ kárhoztatván az öszszes újabb kor ellen izent háborút. Azonban ezzel a római mérenylettel szemben még mindig mentegethették magokat a katolikusok, hogy a pápa szava még nem az „egyház“ szava, s valóban meg is nyugtatták magokat még oly férfiak is mint Montalembert gróf és mások ez ürügygel, mi csakugyan kopasz mentségnek bizonyult be.

Mert megtörtént végre a harmadik lépés is, melylyel a pápaság az absolutistai rendszer bétetőzését az egyházban megkezdte: a vatikani conciliumnak 1869 dec. 8-án történt megnyitása. A beavatottak, t. i. a jezsuiták és barátaik előtt nem volt titok, hogy ezen egyházi gyűlésnek voltaképpen mire kell szolgálnia. A „Civista Catholica“ s a st. pölteni püspök, Feszler, már azelőtt nyíltan kimondták, hogy a pápai csalhatatlanság, a syllabus és Mária mennybemenetele leendenek a vatikani szentgyűlés feladatai. Ezt ugyan átallani látszottak egyelőre, sőt hivatalosan el is tagadták, ámde a következés megmutatta, milyen jól voltak értesülve a jezsuiták Rómában és — Ausztriában. A vatikáni concilium eleget tett tartozásának s a világ örülhet immár ama páratlan szerencsének, birhatni egy „csalhatatlan“ pápát.

S ha már a jelen évi dec. 8-ról egy futó pillantást vet „a csalhatatlan„ férfiu az 1854-ik, mint a jelen pápai rendszer nyilvános felavatását keltező évig, az egyházban mutatkozó külszin igenis elkábíthatja egy pár perczig. Célját elérte, Mária „királyi széke“ oly magasra van emelve, hogy a fiáét jóval túlhaladja, a syllabus hitcikké, dogmává van kikiáltva és IX. Pius maga Isten „csalhatatlan“ helytartójává nyilvánítva. A püspökök pedig, a kik Rómában „ellenzékeskedtek“ megtérve — mert aki megtér üdvezül — (alig feltünő kivételekkel) mind bókoltak a pápának, sőt sokan az előbbi „opponensek“ közül legbuzgóbb védőivé s terjesztőivé lettek a pápai tanoknak. Az egyház „egysége“ meg van mentve.

Azonban a külszin gyakran csal. A concilium megnyitásakor 1869. decz. 8-án azt mondá IX. Pius, hogy „annak feladata lenne, végzései által visszaadni a világ minden országainak a békét, a hitetleneknek a törvényt, az egyházaknak a rendet, a lelkészeknek a fegyelmet, s végül az öszszegyült püspökök teendője

lenne az egész világot ismét visszazavezetni Istenéhez.“ Mind ennek épp az ellenkezője teljesült. A vatikáni gyűlés nyílt hadizenetté vált az államok nyugodt, szabadsággal egybekötött fennállása ellen, a melyek ma kényszerülnek, új védfegyverek által ótalmazni magukat a hierarchia megtámadásai ellen. A vatikáni végzések a helyett, hogy a különvált keresztényeket kibékítnék, a köztük létező zátonyt még szélesebbé, nagyobbá tették; sőt az Eris almáját éppen tulajdon egyházuk ölébe dobták. A látszó „egység“ nem egyéb önámításnál. Egy napról napra szélesbre nyitó lézag szakasztja ketté a katolikus egyházat, a melynek rómaiason érző része mindinkább hajlik el a keresztény vallás főtanaitól s esik mindinkább martalékkául egy szabadságellenes elvnek, az ultramontanizmusnak. Nem „rendet“ és „törvényt“, hanem rendetlenséget, viszályt, gyűlölséget és üldözést nemz a vatikáni szent gyűlés. A pápaság képzelt diadala csak forduló-pont vala ezen intézmény történelmi fejlődésében. A pápaság nemcsak világi birtokaitól lón megfosztva, hanem szakita a helyes, észszerű rend minden elemeivel is az államban és társadalomban. Európa összes mivellett államaiban folynak a viták s küzdelmek a pápai absolutizmus ellen, csaknem akaratlanul kényszerítvék a kormányok már az önfentartás ösztöne által arra, hogy Róma merényleteit ellenezzék. Németország, Olaszország, Belgium, Svájc mutatják, mily irányban indult meg korunk mozgalma a „csalhatatlan“ pápaság ellenében, s a többi „katolikus“ állam is kényszerülni fog akarva nem akarva az általános harcban résztvenni. Eszerint a „szeplőtelen fogantatás“ ünnepének szeplőkkel, makulákkal terhelt fogantatói, szerzői e feles ünnepnapot végzetessé tették a pápai székre nézve, anynyiban legalább, hogy e szék valamivel szűkebbé, kényelmetlenebbé válik, azonban még sem fog egyhamar összeromlani, mert kösziklára, a tudatlan vakbuzgó tömeg sziklakemény koponyájára van építve, melyen csak a szellemi világosság sugarai vehetnek teljes diadalmat.

A római egyházcsiny napja természetesen — korántsem történetesen — összeesett azzal a nappal, — jul. 18-kával — melyen a francia császár háborut izent a porosz királynak. Az ugy is francia szurony támogatta szent szék politikusai egész biztossággal számítottak a francia fegyver diadalára, s a meghódított Berlinből oly békefeltételek diktálására, melyeknek egyik főszulyu következménye lett volna kétségen kívül az ultramontan törekvések győzelmes előhaladása nemcsak Németországon, de a

többi országokban is a francia caesarismus fővezénylete alatt. Azonban a magát „csalhatatlannak“ kikiáltott szent hatalom mindjárt az első számításában is csalódott: a francia erő megtörésével a pápai korhadt szék támasza is kidölvén, megszűnt világi hatalmasság lenni az utóda ama szegény halász Péternek, a ki ily fajta utódokra bizonyára soha sem gondolhatott, s a szentség terhe alatt nyögő Róma ismét azzá lett, mivé lenni régóta óhajtott — Olaszhon alkotmányos királyának székhelyévé. Mindezen rendkívüli fordulat mellett is nem igen foguá érezni a pápa a katolikus lelkekre ható befolyásának csökkenését, hogyha nem éppen az időben létesül a német néptörzsek ragyogó szép álma: az egykori nagy német császári birodalomnak visszaállítása, mi a francziák ellen egyesülten harczolt protestans és katolikus németiség csodás egyesülését hozta létre. A francia elleni gyűlölség kiterjedt az összes latin vagy román népség ellen is, melynek élén a „csalhatatlanná“ lett pápát nem anynyira lelki atyának, mind inkább a német nemzet lelkén és testén zsarnokoskodó római kaján sereg fejedelmének kezdték tekinteni. Így történt az a felőtlő jelenség, hogy a németiségnek a háboru előtt még oly vastagon bigott ága, a bajor mondta fel a legdaczosabbban az ugynevezett „ujkatolikus, vagy ultramontan egyház iránti flui engedelmességet, mialatt ókatolikus jelzöt véve fel ellene-szegült az eljézsuitásodott egyház legujabbkori decretumának s a világszerte ismeretes müncheni congressuson azokat elkárhóztató s a tudománynyal, emberies mivelődéssel és lelkiismeretszabadsággal s az állam és közerkölcsiség törvényeivel összehangzó programját kiadá.

Mi eredménye lesz a jelen némethoni új reform-mozgalomnak, azt még egyhamar nem láthatni be. Anynyi már is nyilván van a müncheni congressus és a többi bizottmány folyamatából, hogy két különböző áramlat vagy iránylat mutatkozik, miknek az inkább elmélő, s csendes véralkatu Erasmus a gyakorlatibb irányu, tüzeesebb vérü Luthera jelképezői. Ígyfelől a jelenkor Erasmus Döllinger személyében előttünk áll a bölcselkedő liberalismus, mely a szent tárgyak népszerű vitatásától irtózni látszik, ragaszkodik a római egyház régiség-szentelte eszméihez s elbüvölő nimbusához, retteg a szakadárságtól s aggódva igyekezik töretlenül fentartani a folytonosság lánczát a multtal, mialatt óhajtaná eltörölni a szembeötlőbb tévelyeket s egyházi visszaéléseket, a miket, feltünő történelmi vakságból, későbbkori újítá-

soknak képzeli. Másfelől mind erőteljesebb módon kezd működni egy merészebb és gyökeresebb mozgalom, mely bárha a tridenti concilium hittani alapját vallja is kiindulási pontjául, merős merejébeni reformálását követeli az egyháznak, igyekezik eltörölni a romanizmusnak nem egy ritusát és dogmáját, s elseperni egész halmozát megörökölt tévelyek és visszaéléseknek, a melyek elfojtották az első korbéli katolikus tant. A két irányzat közül melyik győz, nem nehéz kimutatni. Döllinger és társai az egyházon belől való reformálást akarják, mint az anglikán egyházbeli szabadelvű (broad) párt, a melynek nagyobb gondja a nemzeti egység fentartása, mint egy mélyreható és előretörő reform, abbéli féltében, nehogy egy kívülről jövő vihar korai schismát idézzon elő. A régi elv, miről e túlovakodók elfeledkeztek: „nulla reformatio intra ecclesiam“, és szakadás a szükségképpeni menedéke azoknak, kik kényszerítvék kilépni az egyházból az igazság és lelkiismeret iránti loyaltásból, mely semminemű compromissumot ismert tévelyekkel nem ismer.

Az ó-katolikus mozgalom, ha csakugyan élni és mozogni akar, kényszerül a modern irányt követni, mire minden más egyház törekvése is irányul napjainkban, hogy Isten országa, az egyetemes — igazán katolikus — keresztény egyház egysége a felekezetek különféleségében valósulhasson.